

SLOVENŠČINA

TVORJENKE:

So besede, ki jih tvorimo iz drugih besed.

Levo obrazilo/predpona: *Za* - pis

Desno obrazilo/pripona: pis – *atelj*

Podstava/koren: *pis* – mo

Vmesno obrazilo/medpona: pot – *o* – pis

BESEDOTVORNI POSTOPKI:

1. Izpeljava: pis – *mo* = izpeljanka
2. Sestava: *za* – pis = sestavljenka
3. Zlaganje: pot – *o* – pis = zloženska
4. Sklapanje: dolgčas = sklop
5. Sprevrnitev: generalni (*direktor*) = sprevrženka
6. Mešana tvorba: krnitev + sklapanje: Tovarna avtov Maribor → TAM
krnitev: Elizabeta → Beta
krnitev + izpeljava: Janez → Janko

MEDMETI:

Medmeti so besede, s katerimi:

1. Izražamo svoje razpoloženje ali občutke (razpoloženski medmeti): ha, ha; joj; au
2. Posnemamo zvoke (posnemovalni medmeti): hou, hou; tam, tam; mijav
3. Ukazujemo (velelni medmeti): mrš; šc; pi, pi

PRIREDJE, PODREDJE:

1. Stavka v zloženi povedi sta lahko enakovredna ali neenakovredna. V priredno zloženi povedi sta stavka v enakovrednem razmerju. Priredno zloženo poved grafično ponazorimo s S+S. Tak prikaz imenujemo S-zgradba. Priredno zložena poved → priredja
2. V podredno zloženi povedi sta stavka v neenakovrednem razmerju. To pomeni, da je eden izmed stavkov glavni, drugi pa od njega odvisni. Po odvisnem stavku se vprašamo z delom glavnega stavka in vprašalnico. Podredno zloženo poved grafično prikažemo (S-zgradba) s S/s. Podredno zložena poved → odvisniki

S – glavni stavek
s – odvisni stavek

VEZALNO PRIREDJE:

O *vezalnem razmerju* govorimo takrat, ko povežemo besedne zveze ali enakovredne besede (Urša in Mira). Vezalno razmerje izražamo z veznikom *in, pa, ter*.

Kadar pa povežemo dva enakovredna stavka, govorimo o *vezalnem priredju*. Stavka, ki sestavljata vezalno priredje, govorita o dogodkih, ki sta potekala hkrati ali eden za drugim. Med stavkoma v vezalnem priredju ne stoji vejica.

Primer: Sedeli smo na klopcah *in* jedli sendviče.

STOPNJEVALNO PRIREDJE:

Stopnjevalno razmerje prav tako povezuje dva podatka (dve osebi, dva dogodka, lastnosti), ki obstajata hkrati ali ki si sledita. Pri stopnjevalnem razmerju pisec izrazito poudari nepričakovanost drugega podatka (dogodka, osebe, lastnosti). Značilni vezniki so: *ne samo – ampak tudi, ne le – temveč tudi, ne samo – marveč tudi; niti – niti; ne – ne*.

Med deloma povedi, ki jih povezujejo ti vezniki stoji vejica.

Kadar pa s temi vezniki povežemo dva stavka, pa govorimo o *stopnjevalnem priredju*.

Primer: Tina ne samo kadi, ampak tudi pije.

LOČNO PRIREDJE:

O *ločnem razmerju* govorimo, kadar sta predstavljeni dve možnosti (ali sok ali kavo), med katerima moramo izbrati le eno. Značilni vezniki so: *ali, ali pa in ali-ali*.

Med vezniki v povedi ne stoji vejica.

Kadar pa s temi vezniki povežemo dva enakovredna stavka, govorimo o *ločnem priredju*. Stavka, ki sestavljata ločno priredje, govorita o dogodkih, med katerimi se bo uresničil le eden.

Primer: Pot lahko nadaljujemo navzgor ali pa se obrnemo desno navzdol.

PROTIVNO PRIREDJE:

O *protivnem razmerju* govorimo, kadar drugi del povedi izraža

- razliko
- izjemo
- nasprotje

Kadar pa z vezniki *ampak, toda, temveč, marveč, vendar, pa, ali, a, samo, le* povežemo dva stavka, govorimo o *protivnem priredju*. Stavka, ki sestavljata protivno priredje, govorita o dveh dogodkih, ki sta drug z drugim v nasprotju oziroma se med seboj razlikujeta.

Med stavkoma stoji vejica.

Primer: Prvih nekaj trenutkov jo nakup zadovolji, toda potem je slaba volja še večja.

DRUGA PRIREDJA:

Posledično priredje: veznik zato

Pojasnjevalno priredje: vezniki saj, kajti, namreč

Sklepalno priredje: veznik torej (zatorej)

SLOVENSKI JEZIK:

Slovenski jezik spada med slovanske jezike. V to jezikovno družino spadajo tudi češčina, hrvaščina, ruščina, makedonščina...

Materni jezik je jezik, ki se ga naučimo najprej in ga govorimo doma. Slovenščina je materni jezik za Slovence v Sloveniji, pa tudi po svetu (zamejski Slovenci, izseljenci).

Državni jezik je jezik, v katerem govorijo predstavniki države. V njem sta napisana ustava in besedilo na denarju, uporablja se tudi v vojski. Državni jezik RS je slovenščina, saj predstavlja Slovenijo kot samostojno državo.

Uradni jezik uporabljamo v uradnih pismih in pogovorih, npr. na pošti, v šoli, knjižnici, policiji. V njem so tudi napisi na prometnih tablah. Uradni jezik v Sloveniji je slovenščina. Na območjih, kjer živijo zamejci pa sta uradna jezika dva.

Jezik okolja je slovenščina za pripadnike manjšin, Rome in priseljence, saj jih v vsakdanjem življenju obkrožajo besedilo v slovenščini.

GLASOSLOVJE:

Samoglasniki: a, e, i, o, u

Soglasniki: zvočniki: m, n, l, v, r, j

nezvočniki: zvoneči: b, d, g, z, ž, dž

nezvoneči: p, t, k, s, š, h, c, č, f

POROČANI GOVOR:

Premi/dobesedni govor:

- spremni stavek pred dobesednim navedkom
- spremni stavek po dobesednem navedku

Odvisni govor:

1. Dvostavčna poved s predmetnim odvisnikom (svetovalko sem vprašal, ali prek računalnika lahko udobno nakupujem)
2. Enostavčna poved s predmetom (svetovalko sem vprašal o udobnosti nakupovanja pred računalnikom)

ČLENKI:

Členek je beseda, s katero sporočevalec izraža svoje mnenje (vezniki: šele, že, zlasti, predvsem, posebej, samo, tudi, celo) in pove, da je o čem popolnoma ali delno prepričan (morda, baje, menda, seveda, gotovo).

POLNOPOMENSKE BESEDE:

Samostalnik (poimenujejo osebe, živali, rastline, predmete, pojme)
Pridevniki (pojasnjujejo samostalnike, njihove lastnosti)
Glagol (poimenujejo dejanje ali dogajanje)

STAVČNI ČLENI:

Osebek pove, kaj/kdo nekaj dela ali s kom se nekaj dogaja
Povedek nam pove, kaj kdo dela, ali kaj se z njim dogaja
Predmet pove, na koga/kaj dejanje prehaja, ga prizadeva
Prislovna določila kraja, časa, načina, vzroka
Jedro, desni/levi prilastek
Goli stavčni členi vsebujejo samo eno polnopomensko besedo, *zloženi* pa dve ali več.

ODVISNIKI:

Osebkov odvisnik (kdo/kaj), predmetni (koga/česa, komu/čemu), časovni (kdaj), krajevni (kje, kam), načinovni (kako), dopustni (kljub čemu), pogojni (pod katerim pogojem), vzročni, namerni (čemu/s katerim namenom), prilastkov (kakšen, kateri, čigav) odvisnik.